

ย่านาง

1. ชื่อสมุนไพร ย่านาง (YA NANG)
2. ชื่อวิทยาศาสตร์ *Tiliacora triandra* (Colebr.) Diels ชื่อวงศ์ Menispermaceae
3. ชื่ออื่น เถาย่านาง เถาวัลย์เขียว ยาดนาง (สุราษฎร์ธานี), จ้อยนาง (เชียงใหม่)
4. ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้เถาเลื้อย กิ่งอ่อนมีขนอ่อนปกคลุม เมื่อแก่แล้วผิวค่อนข้างเรียบ รากมีขนาดใหญ่

ใบ เป็นใบเดี่ยว ออกติดกับลำต้นแบบสลับ รูปร่างใบคล้ายรูปไข่หรือรูปไข่ขอบขนานปลายใบเรียว ฐานใบมน ขนาดใบยาว 5 - 10 เซนติเมตร กว้าง 2 - 4 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ก้านใบยาว 1 เซนติเมตร

ดอก ออกตามซอกโคนก้านใบเป็นช่อยาว 2 - 5 เซนติเมตร ช่อหนึ่ง ๆ มีดอกขนาดเล็กสีเหลือง 3 - 5 ดอก ดอกแยกเพศ อยู่คนละต้นไม่มีกลีบดอก ผลรูปร่างกลมรีขนาดเล็ก สีเขียว เมื่อแก่กลายเป็นสีเหลืองอมแดงและกลายเป็นสีดำ

5. ส่วนที่ใช้ทำยา

ใบ เถาและราก

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

6. สรรพคุณของแต่ละส่วนที่ใช้ทำยา

ใบและเถา รสจืดขม ถอนพิษ แก้ไข้ รากมีรสจืดขม แก้พิษเมาเบื่อ กระจุกพิษไข้ แก้ไข้ ถอนพิษผดผื่นแดง

7. รายงานการวิจัยปัจจุบัน

ข้อมูลการศึกษาวิจัยพรีคลินิกพบว่า รากย่านางมีฤทธิ์ยับยั้งเชื้อมาลาเรีย

8. สารสำคัญ

องค์ประกอบทางเคมีของใบย่านางที่สำคัญ ได้แก่ 9,17-แซต-ออกทาดิการ์ดินอล (9,17-Z-octadecadienal) เอทิลโอเลต (ethyl oleate) และกรดเฮกซะคาดีคาโนอิก (n-hexadecanoic acid)

รากย่านางมีสารกลุ่มแอลคาลอยด์ (alkaloids) หลายชนิด ที่สำคัญได้แก่ แอลคาลอยด์จี (alkaloid G) แอลคาลอยด์เอช (alkaloid H) ทิลิเอคอร์อิน (tiliacorine) ทิลิเอคอร์อินีน (tiliacorinine) นอร์-ทิลิเอคอร์อินีน (nor-tiliacorinine) และทิลิเอคอร์อินีน-2'-เอ็น-ออกไซด์ (tiliacorinine-2'-N-oxide) เป็นต้น

9. แหล่งกำเนิด และกระจายพันธุ์

พืชชนิดนี้มีเขตกระจายพันธุ์ตั้งแต่ประเทศอินเดียตอนเหนือ (รัฐอัสสัม) พม่า กัมพูชา ลาว เวียดนาม และคาบสมุทรมลายู ในประเทศไทยพบได้ทุกภาค มักพบขึ้นตามเขาหินปูน ในป่าดิบใกล้ทะเล ตามริมน้ำในป่าละเมาะ พบมากตามที่รกร้าง ตั้งแต่ระดับน้ำทะเลถึงที่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 300 เมตร

10. พื้นที่ที่เหมาะสมในการปลูกในประเทศไทย

- ลักษณะพื้นที่ ปลูกได้ทั่วไป
- ภาค ทุกภาคของประเทศไทย
- จังหวัด ทุกจังหวัดของประเทศไทย

11. การคัดเลือกพันธุ์ (พันธุ์ที่นิยมปลูกในประเทศไทย)

- พันธุ์ที่ใช้เป็นยา พันธุ์พื้นเมือง
- พันธุ์ที่ใช้เป็นอาหาร พันธุ์พื้นเมือง

12. การขยายพันธุ์

ใช้เถา ใช้รากและการเพาะเมล็ด

13. การปลูก/สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการปลูก

- ฤดูกาลเพาะปลูก ปลูกได้ทุกฤดู
- การเตรียมดิน กำจัดวัชพืช ไถพรวน ตากดิน 7-15 วัน ใส่ปุ๋ยคอกแล้วคลุกเคล้าให้เข้ากัน อัตรา 2 ตัน/ไร่ และควรรไใส่ปูนขาวเพื่อปรับค่าความเป็นกรดต่างของดินให้มีค่า 5.5-6.5 สำหรับพื้นที่ที่การระบายน้ำไม่ดี ควรรยกร่องปลูก
- วิธีการปลูก ใช้เถาท่อนพันธุ์ปักชำ โดยให้มีความยาว 3-4 ข้อ หรือมีตากิ่งอย่างน้อย 3 ตา และตัดใบออกจากกิ่งเล็กน้อย ทาปูนแดงบริเวณปลายกิ่งที่ตัดออก นำกิ่งไปปลูกในหลุมขำ วางไว้ในร่มที่มีแสงแดดรำไร รดน้ำให้ชุ่ม รอนออกราก จึงนำไปปลูกหรือใช้รากที่เป็นหัวไปปลูกในดินหรือใช้การเพาะเมล็ด นำต้นกล้าลงดิน เตรียมค้ำให้เถาพัน

14. การปฏิบัติดูแลรักษา

- การให้ปุ๋ย ควรใส่ปุ๋ยหมักหรือปุ๋ยคอกบ้างเป็นบางครั้ง
- การให้น้ำ ในระยะแรกควรให้น้ำอย่างสม่ำเสมอ เมื่อพืชแข็งแรงแล้วสามารถลดการให้น้ำลง
- การกำจัดวัชพืช ควรกำจัดวัชพืชไม่ให้ขึ้นมารบกวน
- การป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรู เมื่อพบหนอนของผีเสื้อมวนหวานกินใบย่านาง ควรรีบกำจัดทิ้ง

15. การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังเก็บเกี่ยว

- การเก็บเกี่ยวเก็บเกี่ยว เมื่ออายุประมาณ 1 ปี โดยสังเกตจากใบจะมีขนาดใหญ่และสีเขียวเข้ม
- วิธีการเก็บเกี่ยว ตัดทั้งใบและเถา โดยตัดเถาที่เลื้อยอยู่บนค้ำสำหรับรากชูดรากจากต้นแก่นำมาล้างทำความสะอาด
- การแปรรูปหลังการเก็บเกี่ยว นำส่วนที่เก็บเกี่ยวแล้วมาทำความสะอาด หั่นเป็นชิ้นพอประมาณ และนำไปตากให้แห้ง
- การบรรจุและการเก็บรักษา นำรากและใบที่แห้งแล้วเก็บในภาชนะที่ป้องกันความชื้นและแมลงรบกวน

16. การจำหน่าย

- เถาและใบย่านางสด ราคากำละ 30 บาท
- เถาย่านางแห้ง ราคา กิโลกรัมละ 60-150 บาท
- รากย่านางแห้ง ราคา กิโลกรัมละ 80-120 บาท